

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В ТОВ «БЕРЕСТІВЕЦЬ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ

В.Д. Каричковський, к. е. н.

Уманський державний аграрний університет

Розглянуто особливості ефективної фінансово-господарської діяльності та системи управління виробництвом ТОВ «Берестівець» Уманського району Черкаської області, що ґрунтуються на принципах внутрішньогосподарських економічних відносин.

У сучасних умовах господарювання, беззбиткова діяльність сільськогосподарських підприємств та реалізація внутрішніх резервів підвищення їхньої фінансової стійкості в першу чергу залежать від ефективного управління і внутрішньогосподарського планування, рівня організації виробництва і праці, її мотивації і стимулювання.

Всі ці ключові проблеми ефективної діяльності підприємств поєднує внутрішньогосподарської розрахунок – як комплексний внутрішньогосподарський організаційно-економічний механізм функціонування сільськогосподарських підприємств.

Так як в більшості сільськогосподарських підприємств не регулюються внутрішньогосподарські відносини це стало однією з причин того, що працівники, як співвласники землі та майна підприємства фактично не зацікавлені в ефективному їх використанні. Тому що вони, у більшості випадків, передавши землю і майно в оренду, втрачають право на участь у розподілі кінцевих результатів виробництва. Як наслідок, – не забезпечується господарське, економне використання ресурсів, техніки і матеріалів, не досягається потенційний рівень зростання ефективності виробництва.

За результатами досліджень [1, 2] лише реально діюча, науково обґрунтована система внутрішньогосподарських відносин у сільськогосподарському підприємстві забезпечує високу зацікавленість працівників у процесі виробництва, формування в них почуття господаря засобів виробництва та виробленої продукції.

Аграрними формуваннями різних типів в Україні і за її межами нагромаджений чималий досвід функціонування внутрішньогосподарських відносин в сучасних ринкових умовах господарювання [1–3].

Так, у ТОВ «Берестівець» Уманського району Черкаської області застосовують досить ефективний комплекс внутрішньогосподарських економічних відносин.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Берестівець» створене в 1997 році в результаті реформування однойменного КСП. Розпаювання земель колективної власності господарства розпочалося в 1996 році. Всього було розпайовано земель площею 1799,06 га, в тому числі ріллі – 1674,26 га. Середній розмір земельного паю становив 3,56 га.

У 1997 р. було також здійснено остаточний перерозподіл майна колективної власності між членами колишнього колективного господарства, які працювали в господарстві з 1960 по 1997 рік. На майновий пай мали право 581 чол. Власникам майнових паїв видано свідоцтва про право власності на майновий пай, середній розмір якого склав 5743,48 грн. Засновниками ТОВ «Берестівець» є 96 осіб.

Загальна площа землекористування становить ТОВ «Берестівець» становить 1744 га, в т.ч. ріллі – 1616 га, пасовищ – 35 га, сіножатей – 93 га. Основними видами господарської діяльності підприємства є рослинництво і тваринництво.

У структурі товарної продукції господарства (за даними 2007 року) частка зернових культур становить 27,3%, соняшнику – 18,7%, ріпаку – 11,1%; м'ясо свиней – 23,9%. Рівень рентабельності зернових культур складає 76,5%, соняшника – 100,1%, ріпаку – 210,5%; свинини – 6,8% .

Крім того товариство виробляє близько 10 видів іншої продукції, які не є основними, а також займається переробкою сільськогосподарської продукції та надає різні види послуг.

Загальна кількість працюючих в господарстві – 117 чоловік. Вищим органом управління є Загальні збори засновників, виконавчим органом – Дирекція товариства в кількості 6 чоловік.

У ТОВ «Берестівець» сформовано 9 виробничих підрозділів з відносно самостійними бюджетами: 3 рослинницьких; тваринницький, автотранспортний; 3 обслуговуючих виробництво, та центральний. Виробничі підрозділи не мають самостійного балансу, а в основу їх діяльності покладений принцип «центрів витрат» та «центру прибутку». Кожний підрозділ очолює директор, який діє на підставі генерального доручення та виробничих програм, затверджених загальними Зборами засновників. Кожний з підрозділів здійснює свою виробничо-господарську діяльність на основі Положення про підрозділ та сукупності внутрішньогосподарських договорів. Директори виробничих підрозділів наділені широким колом повноважень. Зокрема, вони самостійно вирішують питання прийому та звільнення працівників підрозділів, визначають розміри та порядок виплати заробітної плати тощо. Відносини між виробничими підрозділами будуються на основі спільних домовленостей в умовах госпрозрахунку за такими принципами:

- відповідність організаційної структури стратегічним цілям і завданням;
- економічні відносини і внутрішньогосподарський товарно-грошовий розрахунок;
- оцінка результатів діяльності здійснюється за отриманим прибутком, у відповідності з рівнем рентабельності, нормою прибутку та економією витрат;
- фінансова відповідальність;
- договірна система відносин між підрозділами і адміністративним центром;
- директивне (централізоване) планування і контроль;

- наявність субрахунку в банку або особового рахунка у фінансово-розрахунковому відділі;
- можливість створення власних фондів (резервних, самострахування та ін.) за рахунок частини прибутку, що залишається в підрозділі;

Економічні відносини здійснюються між кожним підрозділом та адміністративним центром підприємства, так і між підрозділами зокрема. Всі відносини будуються на внутрішньогосподарських договорах, кожний з яких регламентує права та обов'язки сторін, визначає рівень самостійності у прийнятті рішень, обсяги матеріальної відповідальності за заподіяні збитки, умови фінансування центрів та адміністративного центру, умови розподілу загальногосподарського прибутку і нормативних витрат. Обов'язковою умовою відносин між підрозділами є реалізація виробленої продукції, надання послуг та відшкодування понесених витрат за визначеними внутрішньогосподарськими (трансфертними) цінами.

ТОВ «Берестівець» запровадило комплексний перехід на орендні відносини шляхом створення в межах основних виробничих підрозділів приватних орендних колективів, які працюють на базі майна, переданого адміністрацією господарства в суборенду.

Всі виробничі підрозділи працюють за принципом формування власного фонду оплати праці у певному розмірі від їх валового доходу, а обслуговуючі підрозділи – залежно від рівня виконання обсягів виробничої програми.

Протягом п'яти останніх років господарство постійно покращує результати своєї діяльності. Так, урожайність озимої пшениці в 2006 р. становила 50,9 ц/га, ячменю – 37,1 ц/га, навіть у посушливому 2007 р. відповідно 28,0 ц/га та 16,5 ц/га. Врожайність насіння соняшника за вказаний період знаходилась на рівні 21,8-24,0 ц/га.

Господарство одним з перших в районі почало засівати озимим ріпаком значні площі. Так, площа посіву цієї культури зросла за два останні роки у 2 рази і становить 130 га. А врожайність насіння озимого ріпаку знаходиться на рівні 18,1-31,9 ц/га, що є наслідком впровадження нових інтенсивних технологій вирощування. В 2007 році рентабельність виробництва насіння ріпаку досягла рівня 210,5%.

Відмовившись від виробництва нерентабельних видів продукції та вдосконаливши структуру товарної продукції, підприємство стабільно забезпечує в рослинництві рівень рентабельності в межах 79%.

Пріоритетною галуззю для господарства на даний час стає тваринництво, зокрема свинарство. В 2007 році, порівняно з 2005, поголів'я свиней зросло на 11%, що становить вже 668 гол. Середньодобовий приріст свиней досяг рівня 369 г.

Якщо в 2005 році тваринництво мало 27,8 тис. грн. збитків, то в 2007 – воно було прибутковим з рівнем рентабельності 6,8%, що значно виділяє підприємство серед аналогічних в районі.

В цілому від виробництва сільськогосподарської продукції в 2005 році було одержано прибутку 1067 тис. грн., із загальним рівнем рентабельності 69,4%. В 2007 році відмічались несприятливі погодно-кліматичні умови для

виробництва продукції рослинництва та підвищення вартості більшості виробничих ресурсів (заробітна плата, пально-мастильні матеріали та добрива). Проте, навіть негативний вплив цих факторів, все ж дозволив підприємству отримати 1,1 млн. грн. прибутку з рівнем рентабельності 45,0%.

Значною мірою господарство досягло високих економічних показників діяльності завдяки ефективному керівництву. Вже 14 років його очолює дбайливий господар, талановитий керівник Василь Іванович Чекаленко, який за роки керівництва виявив неабиякі реформаторські здібності, постійно запроваджує прогресивні зміни як структури, так і процесу виробництва. Тому досвід підприємства заслуговує популяризації, потребує вивчення науковцями і керівниками інших сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, застосування внутрішньогосподарського розрахунку в ТОВ „Берестівець” свідчить про його високу ефективність та позитивний вплив на систему управління підприємством, що підтверджується аналізом окремих показників економічної діяльності підприємства. А тому, внутрішньогосподарські економічні відносини можуть бути рекомендовані до впровадження в більшості сільськогосподарських підприємств України.

Література:

1.Каричковський В.Д. Застосування товарно-грошових відносин у новостворених сільськогосподарських підприємствах України//Вісник УДАА. – 2001. – №1, 2. - С.70-71.

2.Бурик А.Ф., Каричковський В.Д. Реформування колективних сільськогосподарських підприємств та організація і планування виробництва продукції рослинництва на основі товарно-грошових відносин. (Для слухачів системи післядипломної освіти та студентів факультету менеджменту) //Умань, 2000. – 113 с. Методичний посібник.

3.Грещак М.Г., Гребешкова О.М., Коцюба О.С. Внутрішній економічний механізм підприємства. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.